

כתובת האתר של ישיבת "אשרי האיש" – ההרצאות של הרב יוסף צ. בן-פורת

www.emuna.info

שיחתו השבועית של ראש הישיבה – הרב יוסף צ. בן-פורת

חשיבות כבוד הגריות וכבוד המלכות

פרשת וארא – שנת תשע"א

ונשאלת השאלה, הלוא, כבר ידוע לנו, שכך נהג משה בפעמים הקודמות. אם כן, לשם מה באה ההדגשה שגם בפעם זו נהג כך?

ונראה לי, שההסבר הוא, שבפעם הראשונה כשהם באו לפרעה ובפניהם בקשה בשם ה', שישלח את עמו כדי שיעבדוהו במדבר, הרי מובן מאליו, שכל אדם המבקש דבר מה ומצפה שבקשתו תתמלא, חייב לדבר באופן מנומס ונאה, כדי שיענה בחיוב. אם כן, ניתן היה לומר, שהסיבה שמשה ואהרן כוונו את דברי האיוס כלפי עצמם, ולא השמיעו באופן מפורש כלפי פרעה, היתה מתוך חישוב תכליתי, כדי שהוא לא יפגע וישיב את פניהם ריקם. כידוע, שחלק גדול מבני האדם, אם מבקשים מהם דבר-מה, ומאיימים עליהם שבאם לא ימלאו את הבקשה, הם יפגעו, הרי שיוצרים אצלם רגש של התקוממות הגורם להם לסרב לבקשה. ופעמים, שהם אף יוסיפו את הנימוק, באופן מפורש: "עלי אתה לא תאיים!" "אם אתה חושב שאתה מפחיד אותי, יש לך טעות גדולה!" "אילו לא איימת עלי, הייתי נענה לבקשתך, אבל מאחר ואיימת עלי וניסית להפחיד אותי, דווקא לא אמלא את בקשתך!" אולם, אצל משה לא פעל שיקול זה, שהרי כבר הודיעו ה', עוד כשהיה במדין, שפרעה עתיד לסרב לבקשת השחרור: "ואני אחזק את לבו ולא ישלח את העם" (ד, כא). לכן, בא רש"י והסביר, שניסוח הדברים בצורה מכובדת ולא בוטה, באה מדעתו ומהבנתו של משה, מפני שיש **חיוב לחלוק כבוד למלכות**.

ברם, לאחר שפרעה לא רק סירב לבקשת משה, דבר שהיה צפוי, אלא אף הגיב בזעם והורה להעניש את כל העם באופן קשה, שמהיום ואילך אף תבן לא יקבלו, יאלצו לצאת לחפש ולקבץ את התבן בעצמם, ולספק את אותה כמות של לבנים. תגובה שהכאיבה מאוד למשה, מאחר והוא ראה את עצמו אשם לאותה תוצאה מכאיבה. שהרי אם הוא ואהרן חטאו לפני פרעה 'בדרישתם החצופה' לשלח את העם, והתנהגותם לא מצאה חן בעיני פרעה, הלוא הם נימקו את בקשתם, שהשי"ת שלח אותם, ולא שבני ישראל שלחו אותם. אם כן, לפי כל דין והיגיון, היה על פרעה להעניש אותם ולא את בני ישראל, שלא עוול ולא פשעו כלל וכלל! ועל כך הביע משה את תרעומתו בפני הבור"ת: "למה הרעלתה לעם הזה להציל את ישראל ולקחת את ישראל אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה וזהו לא הצלת את עמך" (ה, כב-כג). לאור זאת, היה קיים חשש סביר, שהפעם ישנה משה את סגנון דיבורו וידבר אל פרעה באופן קשה ובוטה. לכן, הקב"ה הינחה אותו שעליו להמשיך ו'**לחלוק כבוד למלכות**'.

וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצא אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים" (שמות ו, יג), ופירש"י: "ואל פרעה מלך מצרים - צום עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם זהו מדרשו".

למדנו מדבריו של רש"י שמקורם בדברי חז"ל (שמו"ר ז, ג. ד. זח"ב כו, ב), שמשה צווה לחלוק כבוד לפרעה. הרי לנו, דבר שממבט ראשון נראה מדהים, שאף לרשע הגדול ביותר יש לחלוק כבוד. שהרי פרעה שיעבד ועינה את ישראל, שחט בכל יום שלש מאות תינוקות ורחץ בדמם (שמו"ר א, לד), אכזריות שאין דוגמתה, כדי להתרפא מצרעתו. למרות זאת, עליו לדבר אליו באופן מכובד.

אבל לכאורה, דבר זה צריך עיון, מפני שכבר בעת שנפגשו משה ואהרן עם פרעה בפעם הראשונה, ודרשו ממנו לשחרר את בני ישראל. הם מדברים אליו בדרך כבוד, שהרי הם מקפידים שלא לאיים עליו ישירות, אלא מדברים כביכול, על עצמם, שהאלוקים ציווה אותם, שעל כל העם ללכת למדבר ולהקריב קורבנות, ובאם לא יעשו כן, יפגע בהם בדבר ובחרב, ועל פרעה להבין את הרמז שהכוונה היא אליו, כפי שפירש"י (שמות ה, א):

"ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה וגו' פן יפגענו בך או בחרב - פן יפגעך היו צריכים לומר לו אלא **שחלוק כבוד למלכות**. פגיעה זו לשון מקרה מות היא".

אם באותה פעם ראשונה הם נהגו בו כבוד מדעתם ומהבנתם, מבלי שקדם לכך ציווי מפי ה'. סביר, אפוא, שגם הפעם הם ידברו אליו באופן מכובד, אם כן למה צריך ה' לצוותם על כך? הלוא, כבר הוחזקו לנהוג באופן זה.

שאלה שניה, בפעם האחרונה כשבא משה לפרעה להתרות בו על המכה האחרונה שתהיה הקשה ביותר, מכת בכורות, מדגיש רש"י, שהוא חלק כבוד למלכות ודיבר אליו באופן מכובד.

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְגו' וּמִתְּ כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגו' וַיִּרְדּוּ כָל עֶבְדֵיךָ אֵלַי וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לִי לֵאמֹר צֵא אֶתָּה וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרָגְלֶיךָ - חֵלֶק כְּבוֹד לְמַלְכוּת שֶׁהָיָה בְּסוֹף יַד פְּרַעַה בְּעֲצָמוֹ אֵלָיו בְּלִילָה וַיֹּאמֶר קוֹמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי וְלֹא אִמְרָ לִי מִשֶּׁה מִתְחַלָּה וַיִּרְדָּת אֵלַי וְהִשְׁתַּחֲוִית לִי (ובאים קב) (רש"י שמות יא, ח).

ענה לו ישירות, אלא ענהו במשפט שיש בו רמז דק, שהשתמע ממנו, שהוא יפסיד במלחמה, אבל לא אמר לו זאת מפורשות. את הסיבה לכך, פירש הרלב"ג:

"השיב לו מיכה מה שיתבאר ממנו שהמלך ימות במלחמה ולא רצה לאמר זה בבאור לחלוק כבוד למלכות"

(מלכים א. כב, טז).

הרי, שלמרות שאחאב היה רשע גדול, נהג בו הנביא כבוד מפני שהיה מלך.

מצינו במדרש: "כח תאמרון לאדוני לעשו' (בראשית לב, ד) יעקב קורא לעשו אדוני, למדה תורה דרך ארץ לחלוק כבוד למלכות. א"ר ישמעאל ראה מה כתיב: 'וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה', למדס לחלוק כבוד למלכות. וכן רבינו הקדוש היה כותב: 'לאנטונינוס יהודה עבדך שואל בשלומך',

לחלוק כבוד למלכות (תנחומא וישלח, ג).

שגם יעקב כשהורה לשליחיו לפנות אל עשיו בתואר 'לאדוני לעשו', לא עשה זאת מחמת פחד או חנופה, אלא מפני שרצה לחלוק כבוד למלכות. וכך גם נהג רבי יהודה הנשיא: "לאנטונינוס יהודה עבדך שואל בשלומך", כדי לחלוק לו כבוד.

ראינו אפוא, דברים מפורשים בתורה, בנביאים, במדרשים ובדברי רבותינו ראשונים כמלאכים, עד היכן מגיעה החובה לתת כבוד למלכות. רבן של ישראל מרן החתם סופר זצ"ל, הסיק מכאן מסקנה, שהחובה לחלוק כבוד למלכות היא ממש דין דאורייתא, על כל המשתמע מכך:

"מן התורה מחויב בכבודו לנהוג כבוד במלכות כדלפינן ממרע"ה שאמר וירדו עבדיך אלה אלי וגו' " (שו"ת או"ח סי' קנט, בד"ה ונהנה מה).

לאור כל המובאות דלעיל, יכול להתקבל הרושם, שרק מלך יש לכבד, שהרי בכל המקומות הוזכר אותו ניסוח: 'לחלוק כבוד למלכות', אבל לבני אדם יושבים ברומו של שלטון, אין להעניק כבוד. אבל הבנה כזאת, בטעות יסודה שהרי בתלמוד מסופר על הגדול שבאמוראים, הלוא הוא רבי יוחנן, שאף כשרב ושמואל יחדיו חולקים עליו, הלכה כמותו ולא כמותם, עד כמה חלק כבוד אף לנוכרים, זקנים, אנשים פשוטים, לא מלכים ולא בני מלכים.

"רבי יוחנן הוה קאי מקמי סבי דארמאי אמר כמה הרפתקי [פירש"י: מקראות וצרות וראו נסים הרבה ומופתים] עדו עליהו [עברו עליהם] (קידושין לג, א).

רבי יוחנן היה עומד, קימה של כבוד, לפני גויים זקנים, אמר, כמה צרות כבר עברו עליהם!

חיוב גדול להיזהר בכבוד הבריות

הלכות ברורות נאמרו בנושא זה במשנה: "כָּבִיד אֶלְעֶזֶר אוֹמֵר, יְהִי כְבוֹד חֲבֵרְךָ חָבִיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלָּךְ" (אבות ב, ט), "כָּבִיד אֶלְעֶזֶר בֶּן שְׁמוּעַ אוֹמֵר, יְהִי כְבוֹד תַּלְמִידְךָ חָבִיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלָּךְ, וְכְבוֹד חֲבֵרְךָ כְּמוֹרָא כְּכָךְ, וְמוֹרָא כְּכָךְ כְּמוֹרָא שְׁמִי" (שם ד, יב).

גם ביחס לאשה מצאנו: "צו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יתר מגופו" (רמב"ם, הלי אישות טו, יט). פעמים רבות הזהירו חכמים, שצריך האדם להיזהר בכבוד הבריות, ואסור לו לביישם או לבזותם.

התשובה לשאלה השניה היא: לאחר שבמשך קרוב לשנה, פרעה מורד באלוקים ומשקה במשה, פעם אחר פעם, מבטיח לשלח את העם וחוזר בו, ולבסוף לאחר מכת חושך הוא **אף מגרש את משה באופן משפיל**, ומאיים עליו, להורגו באם יראהו שנית. ומה עוד, שהרי משה יודע, שאכן יותר הם לא יפגשו מפני שהקב"ה בישרו על הגאולה הניצבת בפתח, ומיד לאחר מכת הבכורות יצאו ממצרים, אי לכך, יכולנו להעלות בדעתנו, שהפעם משה ידבר אליו באופן גלוי וברור, שהוא, פרעה עתיד להתבזות באופן קשה, בעת שיקום ממיטתו באמצע הלילה לחפש את משה. לכן, באו חז"ל והדגישו, שלמרות זאת, **ממשיך לחלוק לו כבוד למלכות** ולדבר אל פרעה באופן אצילי ומכובד.

למדנו מכל זה, שחלוקת כבוד למלכות אינה נובעת מתוך שיקול אסטרטגי, כדי להשיג את המבוקש, או כדי לא להיפגע על ידי המלכות – שני דברים נכונים כשלעצמם – אלא מחמת, החובה המוטלת על האדם להתנהג אל המלך, בדרך כבוד אף אם הוא רע – בין אדם לחברו, ורשע – בין אדם למקום – מאחר והוא מלך!

דוגמא נוספת לכך מצאנו במערכת היחסים שבין אליהו הנביא לבין המלך אחאב, שמגדולי המלכים הרשעים היה. לאחר העימות בהר הכרמל, בו שחט אליהו בעזרת ישראל, בנחל קישון, את ארבע מאות נביאי הבעל, התפלל שירד גשם, ושלח להורות לאחאב לנסוע מיד לארמונו, בטרם יבוא הגשם. אכן התחיל לרדת באופן מידי גשם חזק מאוד, ואחאב רכב בגפו לעבר ארמונו, מכיוון שכל בני פמלייתו נשחטו. ואז, מסופר, שאלהו החל לרוץ לפני הסוס של אחאב, עד בואו לארמונו, ולא מופיע שום נימוק למעשה זה:

"וַיֵּד ה' הִיָּתָה אֶל אֱלֹהֵי וַיִּשְׁנֶם מִתְּנִי וַיִּרְץ לִפְנֵי אַחָאב עַד בֹּאָהָה יִרְעָאֵלָה" (מלכים א. יח, מו), פירש"י: "ויד ה' - תי' יונתן רוח גבורה מן קדם ה' נתלבש כח לרוץ לפני המרכבה ברגליו, שלא ילך אחאב יחידי, שחלק כבוד למלכות (מכילתא, ילקוט שמעוני רמז

רז).

הרי שרש"י, שלקח דבריו ממדרש תנאים, מפרש שהסיבה שאלהו התאמץ בצורה על-טבעית והשפיל את עצמו היתה, כדי לחלוק כבוד למלכות.

למדנו מכאן, שגם נביא גדול כאלהו הנביא זכור לטוב, הטריח את עצמו לרוץ יותר מהר מסוס, כדי לחלוק כבוד למלך, כדי שלא ילך יחידי. פירוש הדבר, שלהר הכרמל הוא בא בלוויית ארבע מאות נביאי הבעל, שהיו אוכלי שולחן איזבל, ובני לווייתו הקבועים. אולם לאחר שהם נשחטו, נאלץ לחזור בעצמו, מבלי מלווים לארמונו. מחזה משפיל עבור מלך ישראל. מאחר ואלהו הרגיש את עצמו אחראי לתוצאה מבזה זו, לכן הוא הרגיש את עצמו מחויב לספק לאחאב ליווי ולרוץ לפניו בכבודו ובעצמו. מדהים ומפעים עד היכן **חובת נתנית הכבוד!** האם ניתן לשער ולתאר את גודל המעמד, שאלהו הנביא זכור לטוב רץ ומכבד את אחאב הרשע?!

אנו מוצאים מעשה נוסף שמלמדנו הלכה זו: כשאחאב מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה חברו יחדיו לצאת למלחמה נגד מלך ארם, שאל אחאב את ארבע מאות נביאי הבעל מה יעלה בגורלה של מלחמה זו? וענהו, שאל לו לחשוש, כיוון שהוא ינצח במלחמה. אולם, יהושפט שמלך צדיק היה, דרש ממנו להביא גם נביא-אמת, ואז הביאו את הנביא מיכיהו בן ימלה. כשאחאב שאל את הנביא, אם ינצח במלחמה? הוא לא

כבוד לזולתו, צריך הוא לראות בו מעלה מסוימת כדי שנתנת הכבוד תהיה אמיתית ולא מלאכותית ושקרת. באגרת הרמב"ן המפורסמת, ששלח לבנו, מצאנו: "וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, ואם חכם או עשיר הוא, עליך לכבדו. ואם קטן הוא, ואתה עשיר או חכם ממנו, חשוב בלבך כי אתה חובב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד".

כלומר, שצריך האדם לחפש אצל הזולת מעלה ונקודת זכות כלשהי, ולכן כשאמר התנא "יהי כבוד חבבך עליך בשלך", כוונתו, שתמצא אצלו לפחות מעלה אחת טובה, שבזכותה עליך לכבדו. לכן, סיפרו חז"ל, שרבי יוחנן חלק כבוד לגויים זקנים מפני, שמצא בהם מעלה שעברו עליהם הרבה הרפתקאות וזכו לראות הרבה ניסים. יוצא מכאן, שהאדם שמיישם בליבו את דברי הרמב"ן ז"ל וכל אדם הוא באמת גדול ממנו בעיניו, אף מבלי שיכיר אותו, הרי שהוא חולק לו כבוד וזו הסיבה שרבי יוחנן בן זכאי גדול הדור נשיא ישראל, הקדים שלום לכל אדם אף לנוכרי.

עוון חמור לחלוק כבוד לרשעים

למרות כל האמור לעיל, ברור, שלרשע אסור לחלוק כבוד בשום פנים ואופן. רבינו יונה מגירונדי ז"ל האריך ב"שערי תשובה" לבאר עד כמה עוון חמור הוא לשבח את הרשעים והמכשולים הרבים היוצאים מהתנהגות כזאת.

"והמשפח מעשים מגנים או מהלל רשעים, הוא הרשע הגמור והמחלל את עבודת השם בתפלתו... כי יש בכבודו חלול התורה והעבודה, והוא העוין המכלה מנפש ועד בשר... כי רבים נמשכים אחריהם ואוחזים מעשיהם... כי הם מכניעים כבוד אנשי - אמת ומבטלים העבודה, ואין הצלחה לכבוד הצדיקים זולתי אחרי השפלת כבודם" (שו"ת, קמח-קנב).

ובהמשך הוא כותב: "ויכבד הקדמנו להודיע המכשולות והשחיתות הנמצאות בכבוד הרשעים... והנה הצדיקים יתעבו הרשע, כמו שנאמר (משלי כט, כו) תועבת צדיקים איש עול. ואשר בסוד הצדיקים לא יהיה, אם תעב לא יתעבנו וגם קב לא יקבנו, גם בך לא יברכנו" (קפ"ט-קצ).

הרי לנו דברים ברורים ומפורשים, היוצאים מפיו של אחד מגדולי הפוסקים הראשונים, דברים שהובאו בספריהם של הרבה ראשונים ואחרונים. אם כן, זו הלכה ברורה, שלא רק שאין חייבים בכבודו של רשע, אלא אדרבא, עבירה חמורה היא לכבדו ויש בכך ערעור יסודות האמונה והמוסר.

הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל כתב במכתב: "בעניין נתינת כבוד לרשעים שמעתי מפי קדוש בעל החפץ חיים זצ"ל, בזה"ל: 'פעם נוכחתי באסיפה בוילנה. באסיפה זו השתתפו כל הגדולים, גם ר' ישראל סלנטר ז"ל נכח שם. הקשיתי קושיה ולא ידעו איך להשיבני. שאלתי: נניח כי אין לנו כוח להילחם ברשעים. אולם מניין קבלנו את ההיתר לחלוק להם כבוד? זה שאלתי וכולם החרישו!"

כתב אחד מן הראשונים: כבוד הבריות חביב עד מאוד אין לך מדה חביבה ממנה (מאירי ברכות יט, ב). ובאבות דרבי נתן (פ"ט"ו) אמרו: יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך, שכשם שאדם רואה את כבודו, כך יהא רואה את כבוד חברו, וכשם שאין אדם רוצה שיצא שם רע על כבודו, כך יהא אדם רוצה שלא להוציא שם רע על כבודו של חברו. ומנו חכמים את הזהירות בכבוד החברים בין הדברים שזוכים בהם לעולם הבא (רבי אליעזר ברכות כח, ב). וכן כתבו ראשונים שאפילו דיין, שיש לו להעניש ולבזות את הראויים לכך, לא יהיה כבוד הבריות קל בעיניו!

מצוות שטעמן משום כבוד הבריות

בכמה מצוות ודינים דרשו בהם שטעמם משום כבוד הבריות, כגון: חזרה מן המלחמה, שאמרו בה חכמים: בא וראה כמה חס המקום על כבוד הבריות, שהירא ורך הלבב חוזר מן המלחמה, וכדי שלא יתבייש בזה שהוא ירא ורך לבב, ציוותה התורה שישבו מן המלחמה אף מי שאירס אשה ואל נשאה או שבנה בית ולא חנכו, שיאמרו על זה החוזר מן המלחמה מפני היראה: שמא בנה בית, שמא אירס אשה (ספרי, דברים כ, ה). וכן חיוב תשלומי ארבע-וחמשה – שהגונב שח וטבח או מכרו משלם ארבעה, ואילו הגונב שור וטבח או מכרו משלם חמישה – אמר בו רבן יוחנן בן זכאי: בא וראה כמה גדול כבוד הבריות, שור שהלך ברגלית, חייבו הכתוב חמישה, ואילו שח, שהגנב הרכיבו על כתבו – וזלזל את עצמו בו (רש"י ב"ק ע"ט, ב) – לא חייבו הכתוב אלא ארבעה. וכן אמרו: למה אמרה תורה להחריב את המקומות שעבדו בהם עבודה זרה, ולאבד את האילנות שעבדום? מפני שמזכירים גנותו של אדם, והלוא דברים קל וחומר, מה אם כך חס הקב"ה על כבודם של הרשעים, קל וחומר על כבודם של צדיקים (תו"כ קדושים, פ"י).

עד כדי כך מגיעים הדברים שאמרו חז"ל במספר מקומות, גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה (ברכות יט, ב. ירושלמי נוזר פ"ז, ה"א ועוד. רמב"ם שבת כו, כב).

וכך סיכם זאת רבינו הרמח"ל ז"ל כותב ביחס למידת הכבוד:

"החלק הרביעי הוא חלוק הכבוד לכל אדם, וכן שנינו (אבות ד, ד), 'איזהו מכבד? המכבד את הבריות', ואמרו עוד (פסחים ק"ג), 'מניין היודע בתבירו שהוא גדול ממנו אפלו בדבר אחד, שחובב לנהג בו כבוד?' וכו'. ועוד שנינו (אבות ד, ד), 'היו מקדים בשלום כל אדם'. ואמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדים לו אדם שלום מעולם ואפלו נכרי בשוק (ברכות יז). ובין בדבור ובין במעשים חובב לנהג כבוד בתבירו, וכן ספרו ז"ל (יבמות סב) מעשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו על שלא היו נוהגין כבוד זה לזה" (מס"י, כ"ב).

אם כן, לאחר שהוכחנו בצורה ברורה, שיש מצוה וחובה לחלוק כבוד לכל נברא בצלם, בין שהוא בן-ברית ובין שאינו בן-ברית, תשאל השאלה, למה חוזרת כל הזמן ההדגשה, לחלוק כבוד למלכות? שמשמעותה, שרק למלכות יש לחלוק כבוד. והנלענ"ד, בביאור העניין הוא כך: לאמיתו של דבר כל אדם ראוי הוא שיחלקו לו כבוד, שהרי בצלם אלוקים עשה את האדם. אולם, כשבא האדם לחלוק

המעשה הזה סיפר לי בהתפעלות גדולה ואנוכי השתוממתי מהתפעלותו אשר לא היה רגיל בזה" (קובץ מאמרים ח"א, ה' אור אלחנן תשס"א, עמ' רא).

אם כן, בני אדם הידועים ברשעותם הנוראה כגון: עשיו, פרעה או אחאב, שקשה למצוא להם אפילו נקודת זכות אחת. יוצא אפוא, שאסור לכבדם בשום אופן. כאן באה תורתנו הק' ולימדה, שגם **המלכות היא מעלה**. אם סיבב השי"ת שאותו אדם הוא מלך והוא שולט על אנשים רבים, הרי שמעלה זו דייה כדי לחלוק לו כבוד.

רואים אנו מדברי חז"ל, שאף הרשע הגרוע ביותר העומד לקבל עונשים קשים עד מאוד, המורד במלכות שמים בגלוי, בכל אופן, מאחר ויש בו מעלה אחת 'מלכות' כבר ראוי הוא לכבוד.

למדנו מכאן נקודה נוספת, שעל משה רע"ה לנהוג בו זמנית בשתי מידות מנוגדות, מחד, עליו להתרות בפרעה באופן קשה ביותר, להכותו פעם אחר פעם בצורה מכאיבה ונוראה, ולמרות הכל, לשמור על 'נקיות הלשון', לדבר עימו בצורה מכובדת מפני שאחר הכל, הוא מלך. הוא **מצווה לפגוע** בו ובעמו, אבל הוא **מוזהר שלא לפגוע בכבודו**. עד כדי כך, חביב האדם שנברא בצלם.

ועל פי דברינו, ימצא הסבר לתופעה שבכל המקומות שראינו לא נאמר, שמצווה לחלוק כבוד **'למלך'**, אלא למלכות. נקודה נוספת הצריכה הסבר היא, שבכל המקומות מדובר על מלך רשע: עשיו, פרעה ואחאב.

בניגוד למה שכתבנו, שביחס לכל אדם שהוא, אף אם נכרי הוא, יש עלינו לחפש נקודות זכות כדי לכבדו, לכן אמר בן-זומא: "אֵיזְהוּ מְכַבֵּד, הַמְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת" (אבות ד, א), וזאת מחמת היותו 'צלם אלוקים'. אבל, כפי שהתבאר בדברי רבינו יונה, הרשעים אינם נכללים בכלל זה, אלא אדרבא, מצווה לגנות את הרשעים בכל דרך אפשרית. מפני, שהם אינם מוקירים את 'הצלם אלוקים' אשר בקרבם, אלא היפוכו של דבר, הם מבזים אותו ומשפילים אותו בתוך רפש וטיט. מחללים הם שם שמים עד שכל הרואה אותם אומר, 'הלוואי ולא ירבו כמותם' (עין יומא פו, א). אם כן, יוצא אפוא, שהיה צריך משה לבזות ולהשפיל את פרעה, או לפחות לא לדבר אליו בדרך כבוד. כאן באה ההדגשה, שיש לנהוג בו כבוד, מחמת 'כבוד מלכות', שהוא מושג

נבדל מהמלך בעצמו. מלך בא ומלך הולך, והמלכות על מקומה עומדת! **'כבוד המלכות'** אינה כבודו של המלך באופן אישי, אלא כבודה של המדינה, כבודם של אזרחיה ונתיניה. למדנו אפוא, שהפוגע בכבוד המלכות, פוגע לא רק בכבודו של המלך, אלא גם בכבודם של כל תושבי המדינה, דבר שאסור לעשותו בשום פנים. זוהי הסיבה שהיה על אליהו הנביא לנהוג 'כבוד במלכות' של אחאב הרשע. מפני שהכבוד לא היה שלו באופן אישי, אלא כבוד המלכות, כבודם של כל תושבי המדינה.

חינוכו של האדם בדרך התורה מאלפהו, להבדיל במערכת התייחסות אחת בין היישויות השונות הכלולות בה. כך מבדילים אנו בין המלך כאדם פרטי, לבין המלך כבא כוחם ועומד בראשם של כל תושבי מדינתה. 'המלך הרשע' עלינו לסלוד ממנו, לבוז לו במעמקי ליבנו, לא ליצור עמו שום קשר, במידת האפשר, ודאי לא יחסי חברות ורעות, כמו שאומר הפסוק: אוהבי ה' שנאו רע (תהלים צו, י), כמו שאמר אדוננו דוד: משנאיך ה' אשנא (קלט, כא), וכהנה פסוקים רבים. ברם, כלפי חוץ עלינו לתת לו כבוד, מחמת 'כבוד מלכות'. וכשאנו אומרים כלפי חוץ, אין הכוונה דווקא בנוכחותו או בפרהסיא, אלא הכוונה בדיבור הפה. כלומר, שאנו לא נימנע מלבקר את מעשיו הרעים ולהורות לציבור מה מעשיו הנפשעים של אותו רשע, אבל נעשה זאת עם 'לשון נקיה', מבלי מילים בוטות הפוגעות ב'כבוד מלכות'.

בביקור ההיסטורי שערך ראש הממשלה, מר דוד בן-גוריון אצל מרן החזון איש זצ"ל, בביתו בבני ברק. ידוע, שמרן זצ"ל הוריד את משקפיו בטרם ייכנס האורח לביתו, וזאת מפני שאמרו חז"ל, שאסור להסתכל בפנים של אדם רשע (מגילה כח, א). אולם, קם לקראתו ונהג בו כבוד, וזאת מפני, 'כבוד המלכות' (מעשה איש ח"א, עמ' רלד).

סיכום: משה ואהרן מצטווים לחלוק כבוד למלכות, לדבר בנימוס אל פרעה. התורה הקפידה מאוד בכבודו של כל אדם, הן ישראל והן נוכרי. אמרו חכמים: גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה. אסור לכבד רשעים בשום אופן, והעושה כן עוון חמור בידיו. למרות זאת, חייבים לכבד שליט של מדינה אף אם הוא רשע, וזאת מפני שזה כבודה של המלכות.